

INGLIZ TILIDAGI SO‘Z BOYLIGINI OSHIRISHNING SAMARALI USULLARI

Matjanova Malika

Qoraqalpoq davlat universiteti Chet tillar fakulteti

Filologiya va tillarni o‘qitish ingliz tili 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15133469>

Annotatsiya. Ushbu maqola ingliz tilidagi so‘z boyligini oshirishning samarali usullarini ko‘rib chiqadi. Maqolada so‘z boyligini oshirishning ahamiyati, o‘quvchilarga ingliz tilini mukammal o‘zlashtirishda yordam beradigan turli metodlar, jumladan, kitob o‘qish, yangi so‘zlarni kontekstda o‘rganish, so‘zlarni yaratish va suhbatlar orqali til almashish kabi samarali usullar tahlil qilinadi. Ushbu maqola, til o‘rganishga qiziquvchilar va ingliz tilida so‘z boyligini oshirishni istagan har bir kishi uchun foydali qo‘llanma bo‘lib, so‘zlarni eslab qolish va ularni to‘g‘ri qo‘llashni o‘rgatadi. Maqolada taqdim etilgan usullarni amalga oshirish orqali tilni to‘g‘ri va samarali ishlatish imkoniyatini yaratish mumkin.

Kalit so‘zlar: Ingliz tili, so‘z boyligi, so‘zlarni o‘rganish, kontekstda o‘rganish, kitob o‘qish, til almashish, so‘z yasalishi, motivatsiya, so‘zlarni eslab qolish, suhbatlar, tilni o‘rganish usullari.

Kirish

Ingliz tilini o‘rganishda, tilni bilishning asosiy jihatlaridan biri — so‘z boyligini oshirishdir. So‘z boyligi — tilni to‘liq tushunish va samarali ishlatish uchun zarur bo‘lgan elementdir. Har qanday tilni o‘rganishda, so‘zlarni to‘g‘ri va keng qamrovda ishlatish juda muhim ahamiyatga ega. So‘z boyligini oshirish nafaqat tilni yaxshi o‘zlashtirishni ta’minlaydi, balki kommunikatsiya jarayonida o‘zini erkin ifodalash imkoniyatini ham beradi. Ingliz tili so‘z boyligini oshirishning samarali usullarini bilish, o‘quvchilarni tilni aniq va to‘g‘ri ishlatish uchun zarur bo‘lgan barcha vositalar bilan ta’minlaydi.

Ushbu maqolada ingliz tilidagi so‘z boyligini oshirishning samarali usullarini batafsil ko‘rib chiqamiz. Bu maqola talabalarga va til o‘rganishga qiziquvchilarga ingliz tilidagi so‘z boyligini samarali oshirish uchun turli metodlar va yondashuvlar haqida ma’lumot beradi.

So‘z boyligi, tilni o‘rganish jarayonida eng muhim omillardan biridir. So‘zlar insonlar o‘rtasida muloqot qilishning asosiy vositasidir. Tilni o‘rganishda, nafaqat so‘zlarni eslab qolish, balki ularni to‘g‘ri qo‘llash va turli kontekstlarda ishlatish ham zarurdir. So‘z boyligini

kengaytirish, o'z fikrlarini yaxshiroq va to'g'ri ifodalash, murakkab matnlarni tushunish va ular asosida yangi ma'lumotlarni olish imkoniyatini yaratadi.

So'z boyligi, o'z o'rnida, grammatikani o'rganish bilan chambarchas bog'liqdir. Tilni o'rganishda so'zlar va ularning o'zaro munosabatlarini tushunish va qo'llash muhim bo'ladi. Ingliz tilida so'z boyligini oshirish, uning sintaksisi va grammatikasi bilan birga, murakkab matnlarni tahlil qilishda, ilmiy ishlar yozishda, so'zlashuvda va turli kontekstlarda samarali muloqot qilishda foydalidir.

Ingliz tilini o'rganish jarayonida so'z boyligini oshirish juda muhim ahamiyatga ega. So'z boyligi nafaqat tilni yaxshi o'zlashtirishni ta'minlaydi, balki ingliz tilida samarali va aniq muloqot qilish imkoniyatini yaratadi. Tilni o'rganishning har bir bosqichida so'z boyligi muhim rol o'ynaydi, chunki tilni tushunish va erkin ifodalash uchun so'zlar asosiy vosita hisoblanadi. Ingliz tilidagi so'z boyligini kengaytirish, shuningdek, o'quvchining bilimlarini kengaytiradi va uning o'quv jarayonida muvaffaqiyat qozonishiga yordam beradi.

1. Kompleks matnlarni tushunish:

Ingliz tilida so'z boyligini oshirish, o'quvchining kompleks va murakkab matnlarni tushunish qobiliyatini oshiradi. Har bir matn turli xil so'zlardan va iboralardan iborat bo'ladi, shu bois uni to'liq tushunish uchun kengaytirilgan so'z boyligi zarurdir. Yangi so'zlarni o'rganish orqali, o'quvchi faqat oddiy so'zlarni emas, balki murakkab iboralarni va sinonimlarni ham tushunishga qodir bo'ladi. Bu esa bilimlarni chuqurroq qabul qilish va uni ishlatishda yanada samarali bo'lishni ta'minlaydi.

2. Tushunish va ifodalash imkoniyatlarini kengaytirish:

So'z boyligini oshirish nafaqat tushunishni, balki fikrlarni aniq va to'g'ri ifodalashni ham osonlashtiradi. Yangi so'zlar va ularning sinonimlari orqali talaba o'z fikrlarini turli usullarda ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi. So'z boyligini oshirish orqali, talabalar o'zining gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin, chunki ular o'z fikrlarini aniq va xilma-xil so'zlar bilan ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

3. Kompleks fikrlarni qurish:

Ingliz tilidagi so'z boyligini kengaytirish talabaga ko'proq imkoniyatlar yaratadi, masalan, ular o'z fikrlarini yanada murakkab va aniq ifodalashga o'rganadilar. Ko'p so'zlarni bilish, talabaga g'oyalarni va tushunchalarni tartib bilan bayon etish imkonini beradi. Bu nafaqat so'zlarni bilish, balki ularni turli kontekstlarda to'g'ri ishlatish qobiliyatini rivojlantiradi. So'z boyligini oshirish talaba uchun ingliz tilidagi nutqni kengaytirish va yanada maqsadga muvofiq ravishda

4. Samarali muloqot qilish:

Ingliz tilida erkin va samarali muloqot qilish uchun kengaytirilgan soʻz boyligi zarur. Koʻp soʻzlarni bilish, suhbat davomida oʻz fikrlaringizni toʻgʻri va tez ifodalash imkonini beradi. Ingliz tilida soʻz boyligi kengaygan kishilar, suhbatlarda kamroq toʻxtab, oʻzlarini aniq va erkin ifodalashadi. Bu esa oʻz navbatida, boshqalar bilan yanada samarali muloqot qilishni taʼminlaydi.

5. Oʻqish va yozish koʻnikmalarining rivojlanishi:

Soʻz boyligini oshirish nafaqat soʻzlashuvda, balki oʻqish va yozish koʻnikmalarida ham sezilarli taʼsir koʻrsatadi. Ingliz tilidagi yangi soʻzlarni oʻrganish va ularni matnlar orqali amalga oshirish, oʻquvchini yangi iboralar va sinonimlar bilan tanishtiradi. Shu bilan birga, oʻqilgan materialni tushunish va unga javob berish uchun zarur boʻlgan soʻz boyligini rivojlantirish muhimdir. Yangi soʻzlarni oʻrganish va yozish amaliyotida ularni toʻgʻri ishlatish orqali, talabalar oʻzining yozish koʻnikmalarini ham oshiradilar.

6. Til oʻrganishdagi ishonchni oshirish:

Soʻz boyligini oshirish, tilni oʻrganayotgan shaxsda ishonchni oshiradi. Yangi soʻzlarni oʻrganish va ularni samarali ishlatish orqali talaba oʻzining ingliz tili boʻyicha bilimlarini sezilarli darajada oshiradi va shu bilan birga oʻziga boʻlgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi. Soʻz boyligini kengaytirish, talabani tilni oʻrganishda yanada muvaffaqiyatli boʻlishga undaydi.

7. Oʻrganish jarayonini qiziqarli va samarali qilish:

Soʻz boyligini oshirish jarayoni, qiziqarli va samarali oʻrganish uchun ragʻbatlantiruvchi omil boʻlishi mumkin. Ingliz tilidagi yangi soʻzlarni oʻrganish, talabani yangi bilimlarni oʻzlashtirishga undaydi va ularni yangi materiallarni oʻrganishga qiziqtiradi. Bu jarayonni oʻqish, yozish, tinglash va gapirish kabi turli metodlar bilan birlashtirish orqali oʻquvchilarni til oʻrganishda faol ishtirok etishga undaydi.

8. Ijtimoiy va madaniy muhitga moslashish:

Ingliz tilidagi soʻz boyligini oshirish, oʻquvchini ijtimoiy va madaniy muhitga moslashish imkonini beradi. Koʻproq soʻzlarni bilish, insonlarni va madaniyatlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi, chunki til va madaniyat bir-biri bilan chambarchas bogʻliqdir. Ingliz tilidagi soʻzlarni oʻrganish orqali oʻquvchilar, ingliz tilida yashovchi va ishlovchi odamlar bilan osonroq va toʻgʻri muloqot qilish imkoniyatiga ega boʻladilar.

Ingliz tilida soʻz boyligini oshirish, tilni oʻrganishning muhim bosqichlaridan biridir. Soʻz boyligi kengaygan sayin, oʻquvchining tilni tushunishi va ishlatishi yanada samarali boʻladi. Soʻz boyligini oshirishning muhimligi, nafaqat tilni toʻgʻri va erkin ishlatishda, balki oʻquvchining

ishonchini oshirishda ham katta rol o'ynaydi. So'zlarni o'rganish va ular bilan ishlash, til o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qilish uchun muhim vosita hisoblanadi.

Ingliz Tilidagi So'z Boyligini Oshirish Usullari:

Kitoblar o'qish

So'z boyligini oshirishning eng samarali va qiziqarli usuli – bu ingliz tilidagi kitoblarni o'qishdir. Kitoblar o'qish orqali yangi so'zlar o'rganish, ularning ma'nolari va qanday ishlatilishini tushunish mumkin. Kitoblar, ayniqsa, badiiy adabiyot, ilmiy, tarixiy va biografik kitoblar, turli xil so'z va iboralar bilan tanishishga yordam beradi.

Badiiy adabiyotlar: Badiiy adabiyotlar o'qish, talabalarni yangi so'zlar va ularning kontekstda ishlatilishini o'rganishga rag'batlantiradi. Xususan, romanlar, hikoyalar va poeziya asarlari, so'z boyligini oshirishda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Ilmiy va akademik kitoblar: Ilmiy va akademik adabiyotlar o'qish, ilmiy so'zlarni o'rganishga yordam beradi va o'quvchilarga yuqori darajadagi tilni tushunish va ishlatish imkonini yaratadi. Bu kitoblar akademik muhokamalarni o'rganish va so'zlarning murakkab kombinatsiyalarini tushunishga yordam beradi.

So'zlarni kontekstda o'rganish

So'zlarni o'rganishda eng samarali usul — ularni kontekstda o'rganishdir. So'zning ma'nosini bilish yetarli emas; uni qanday qilib to'g'ri ishlatishni ham bilish kerak. So'zlar o'zgaruvchan kontekstlarga qarab turlicha ma'nolarga ega bo'lishi mumkin. Shuning uchun, so'zlarni faqat lug'atga qarab o'rganish emas, balki ulardan qanday qilib turli kontekstlarda foydalanish mumkinligini tushunish zarur.

O'qish va tinglash: So'zlarni turli kontekstlarda o'rganish uchun ingliz tilidagi kitoblarni, maqolalarni va podkastlarni tinglash tavsiya etiladi. Bu so'zlar va ularning sinonimlarini o'rganishga yordam beradi.

Matnlar tahlili: O'qilgan matnni tahlil qilish, yangi so'zlar va ularning ishlatilishini aniqlash, ularni o'rganish va eslab qolishning samarali usulidir.

Yangi So'zlar Yaratish

Ingliz tilini o'rganish jarayonida, yangi so'zlarni eslab qolish va o'rganishning eng samarali usullaridan biri — so'zlarni bir-biri bilan bog'lash va o'zingizning so'zlaringizni yaratishdir. Masalan, biror so'zni o'rganish jarayonida uni o'z fikrlaringiz bilan ishlatish, so'zning turli shakllarini yaratish yoki uni bir necha so'z bilan birgalikda ishlatish, so'z boyligini kengaytirishga yordam beradi.

Sinonimlar va antonimlar bilan ishlash: Soʻzlarni sinonimlari va antonimlari bilan oʻrganish, soʻz boyligini kengaytirishga yordam beradi. Bu usul yangi soʻzlarni tezda eslab qolishga yordam beradi.

Soʻz yasashi: Ingliz tilida soʻz yasashning koʻplab usullari mavjud. Masalan, prefikslar va suffikslar yordamida yangi soʻzlar yaratish, oʻrganilgan soʻzlardan yangi soʻzlar hosil qilish soʻz boyligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Oʻz-oʻzini tekshirish va qayta koʻrib chiqish:

Yangi oʻrganilgan soʻzlarni eslab qolish uchun ularni doimiy ravishda qayta koʻrib chiqish zarur. Soʻzlarni muntazam ravishda qayta koʻrib chiqish, ularni mustahkamlash va uzoq muddatli xotirada saqlashga yordam beradi.

Kartochkalar (flashcards): Yangi oʻrganilgan soʻzlarni kartochkalarda yozib, ularni muntazam ravishda koʻrib chiqish yaxshi usul hisoblanadi. Flashcard ilovalaridan (masalan, Anki yoki Quizlet) foydalanish, soʻzlarni qayta koʻrib chiqishda juda samarali boʻlishi mumkin.

Matnlar yozish: Oʻrganilgan yangi soʻzlarni oʻz matnlaringizda ishlatish va ular bilan qisqa hikoyalar yoki maqolalar yozish, soʻz boyligini mustahkamlashga yordam beradi.

Suhbatlar va til almashish:

Ingliz tilidagi soʻz boyligini oshirishning yana bir samarali usuli bu til almashish va ingliz tilida muloqot qilishdir. Suhbatlar orqali oʻquvchilar soʻzlarni faol ravishda ishlatishga oʻrganadilar va oʻz til boyliklarini mustahkamlashadi.

Til almashish ilovalari: Bugungi kunda til almashish ilovalari (masalan, Tandem yoki HelloTalk) yordamida ingliz tilida suhbat qurish, oʻz soʻz boyligini rivojlantirish uchun juda yaxshi imkoniyatdir.

Ingliz tilida suhbatlar: Doimiy ravishda ingliz tilida suhbatlar qilish, soʻzlarni erkin va toʻgʻri ishlatishga yordam beradi. Bu til oʻrganish jarayonini yanada tezlashtiradi.

Xulosa

Ingliz tilidagi soʻz boyligini oshirish, uni oʻrganishning eng muhim qismidir. Soʻz boyligini kengaytirishning samarali usullari koʻplab, ulardan baʼzilari kitob oʻqish, yangi soʻzlarni kontekstda oʻrganish, oʻz-oʻzini tekshirish, soʻzlarni yaratish va muloqot qilishni oʻz ichiga oladi. Bu usullarni amalga oshirish orqali ingliz tilidagi soʻz boyligini oshirish mumkin. Soʻz boyligini oshirish nafaqat tilni toʻgʻri ishlatish uchun zarur, balki tilni aniq va samarali ravishda ifodalash imkoniyatini ham beradi. Soʻz boyligini oshirish, tilni oʻrganishdagi eng muhim bosqichlardan

biri bo‘lib, doimiy ravishda yangi so‘zlarni o‘rganish va ularni faol ishlatish orqali o‘quvchilar ingliz tilini mukammal darajada o‘rganishga erishadilar.

REFERENCES

1. Nation, I. S. P. (2013). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge University Press.
2. Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge University Press.
3. Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Longman.
4. Krashen, S. D. (1987). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Prentice-Hall International.
5. Webb, S., & Nation, P. (2017). *How Vocabulary is Learned*. Oxford University Press.
6. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How Languages are Learned* (4th ed.). Oxford University Press.
7. Hill, J., & Lewis, M. (1997). *Practical English Usage*. Oxford University Press.
8. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching* (4th ed.). Longman.